

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.64>

УДК 338.23:343.3

О. В. Левкович,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4570-4963>

І. П. Шрамко,

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6402-9032>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ФОНДОВОГО РИНКУ

O. Levkovich,

*PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Oles Honchar Dnipro National University*

I. Shramko,

*Postgraduate student of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Oles Honchar Dnipro National University*

THEORETICAL ASPECTS OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE STOCK MARKET

У даній статті досліджено теоретичні основи фінансової безпеки фондового ринку в сучасних економічних умовах, визначено необхідність та місце фінансової безпеки фондового ринку в фінансовій безпеці держави. Проаналізовано різні підходи до трактування визначення «фінансова безпека фондового ринку», а також узагальнено дане визначення, за яким фінансова безпека фондового ринку характеризує певний стан фондового ринку, який врегульовано на законодавчому рівні, захищає інтереси та стійкий фінансовий стан її учасників, через оптимальний обсяг капіталізації. Визначено, що для того щоб сформувавши ефективну і дієву фінансову безпеку фондового ринку необхідно визначити принципи, які поділяються на загальні, функціональні та принципи організації. Також розглянуті функції фінансової безпеки фондового ринку, такі як загальноринкові та специфічні. Розглянуто методи забезпечення фінансової безпеки фондового ринку через проведення постійного моніторингу стану фондового ринку, встановлення порогових значень фінансових показників задля запобігання та нейтралізації кризи, а також розробка певних заходів задля попередження, нейтралізації та ліквідації зовнішніх та внутрішніх загроз фінансової безпеки фондового ринку. Також сформовано алгоритм діагностики та регулювання стану фінансової безпеки фондового ринку.

The stock market is the most active part of the financial market and a regulatory element of the state's economy. The purpose of its operation is the accumulation of financial resources and ensuring the possibility of their redistribution through the implementation of securities purchase and sale operations by market participants. The development of the stock market, which is the core of market relations and ensures the movement of capital between various sectors of the national economy, contributes most to its restructuring and thus to the growth of the country's economic and financial security. A full-fledged stock market stimulates the savings of the population and business entities, affects the

stabilization of the financial and credit sphere, and with the right organization can be an important factor in the recovery of economic growth.

This article examines the theoretical foundations of the financial security of the stock market in modern economic conditions, determines the necessity and place of the financial security of the stock market in the financial security of the state. Various approaches to the interpretation of the definition of "financial security of the stock market" are analyzed, and this definition is also generalized, according to which the financial security of the stock market characterizes a certain state of the stock market, which is regulated at the legislative level, protects the interests and stable financial condition of its participants, through the optimal amount of capitalization. It was determined that in order to form effective and efficient financial security of the stock market, it is necessary to define principles that are divided into general, functional and organizational principles. The functions of financial security of the stock market, such as general market and specific ones, are also considered. The methods of ensuring the financial security of the stock market through constant monitoring of the state of the stock market, setting threshold values of financial indicators to prevent and neutralize the crisis, as well as the development of certain measures to prevent, neutralize and eliminate external and internal threats to the financial security of the stock market are considered. An algorithm for diagnosing and regulating the state of financial security of the stock market was also formed.

Ключові слова: : фондовий ринок, фінансова безпека, фінансова безпека фондового ринку, індикатори, капіталізація, фінансовий ринок .

Keywords: : stock market, financial security, financial safety of fund market, indicators, capitalization, financial market.

Постановка проблеми. В сучасному економічному середовищі де існує нестабільність та невизначеність, все гостріше постає питання фінансової безпеки держави в цілому, так і її складових, а особливо

фінансової безпеки фондового ринку. Оскільки фондовий ринок виступає одною з головних таксонів фінансового ринку, тому що є інструментом регулювання фінансової системи країни через оптимальне і ефективне залучення капіталу до економіки, даючи поштовх для її позитивного розвитку. Тому і обумовлена актуальність сьогодні в дослідженні фінансової безпеки фондового ринку, яка потребує розробки та впровадження внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності від дестабілізуючих загроз та явищ, формування конкурентоздатності та стабільного фінансового становища вітчизняного фондового ринку на світових ринків через розробку системного механізму забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, що стосуються розвитку теорії та практики фінансової безпеки фондового ринку займається багато вчених, як на вітчизняному просторі так і на закордонному, а саме: О. Барановський, О. Махмудов, Л. Ігоніна, В. Коробов, О. Ладюк, Т. Паєнтко, В. Палєхова, Ю. Пахомов, А. Сухоруков, А. Філіпенко, І. Флейчук, В. Шевчук та багато інших. Проте, не зважаючи на значний внесок науковців, багато питань потребують уточнення, доопрацювання та осучаснення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення теоретичних основ щодо сутності та основних складових, завдань, принципів, функцій та забезпечення фінансової безпеки фондового ринку.

Виклад основного матеріалу. Головною метою кожної країни, яка носить стратегічний напрям, стає забезпечення стабілізаційних умов та розвій тенденцій економічного зростання і їх закріплення. Досягнення даної мети можливо тільки за допомоги розробки і впровадження дієвих фінансових механізмів фінансового сектора задля забезпечення його стабільності та захищеності, що забезпечить безпеку країни як фінансову, так і відповідно національну. Задля цього необхідно забезпечити підвищення ефективного розвитку фінансової системи через реалізацію дієвої грошової політики, сприяти інвестиційно-інноваційному розвитку, впроваджувати дієві реформи в банківській системі та фінансових ринках.

Воєнні дії, розгорнуті російською федерацією на території України, стали викликом для нашої країни і в світі в цілому, що спонукало загостренню внутрішніх і зовнішніх загроз як для національної, так і для фінансової безпеки країни. Тому постає головне завдання – нейтралізувати ці загрози і підвищити ефективність фінансової безпеки через формування дієвої стратегії розвію.

Фінансову безпеку слід розглядати як однією із головних складових економічної безпеки, якій характерна багаторівнева система, яка притаманна не тільки державі в цілому, а й різним галузям економіки, фінансовим ринкам, суб'єктам господарювання, домогосподарствам та окремим особам [1].

Архітектуру фінансової безпеки можна представити схематично (рис.1).

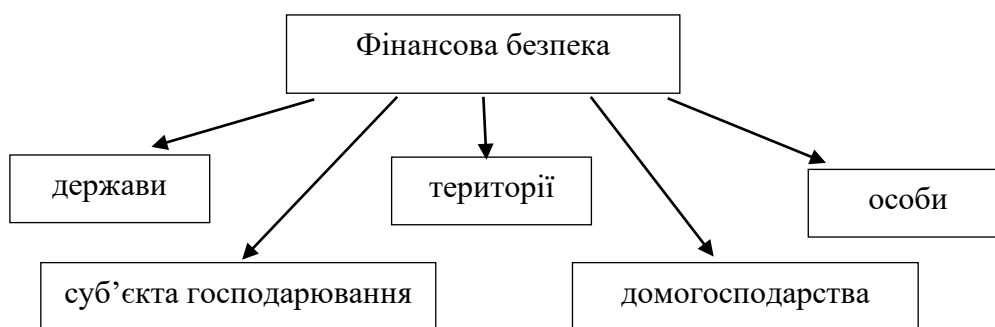

Рис. 1. Складові фінансової безпеки

Джерело: сформовано на основі [1]

Головна мета фінансової безпеки держави полягає в постійному дослідженні, контролі та підтримуванні дієвого стану фінансової системи. Фінансова безпека держави багатокомпонентна і включає в себе наступні складові, які представлені на рисунку 2.

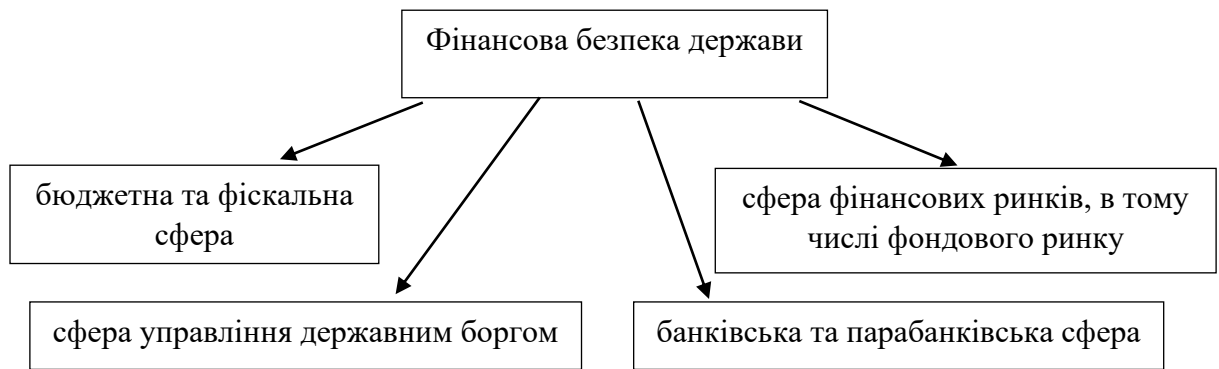

Рис. 2. Складові фінансової безпеки держави

Джерело: сформовано на основі [2]

Ефективне, безперебійне та результативне функціонування економіки забезпечують фінансові ринки, які дозволяють акумулювати фінансові ресурси через залучення інвестицій, тимчасово вільних коштів громадян, кредитування та фінансові інструменти з подальшим їх розміщенням.

Одним з головних таксонів фінансового ринку виступає фондовий ринок, який займає ключове місце в економіці кожної держави, який дозволяє залучити додатковий капітал та інвестиції для підприємств, установ та організацій, збільшуючи тим самим фінансові активи інвесторам, а також проводячи диверсифікацію інвестиційного портфеля, зменшуючи ризики та збільшуючи його дохідність. Таким чином, фондовий ринок виступає тим фінансовим механізмом, який підсилює мобілізацію та створює умови для оптимального перерозподілу і використання фінансових ресурсів в економіці країни.

Фондовий ринок є серцевиною та кров'яною системою ринкових відносин, що забезпечує переміщення капіталу між секторами економіки, що дозволяє впливати на реструктуризацію та розвій економіки або виступати фактором її відновлення, і тим самим забезпечувати фінансову безпеку державі. Складові фінансової безпеки фондового ринку можна схематично представити на рисунку 3.

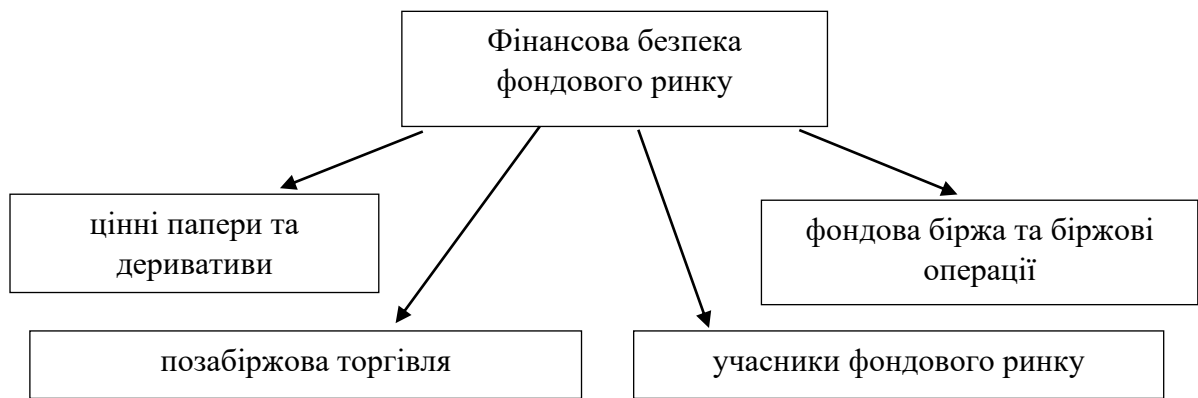

Рис. 3. Складові фінансової безпеки фондового ринку

Джерело: сформовано на основі [3]

Фінансову безпеку фондового ринку можна охарактеризувати як оптимальний обсяг ринку, що капіталізується для забезпечення стійкого фінансового стану суб'єктів фондового ринку, якими є: інвестори, емітенти і власники, покупці і торговці, організатори торгів, посередники, консультанти, зберігачі, реєстратори і депозитарії, а також держава в цілому.

Тобто створюючи ефективну і діючу систему регулювання ринку, яка дозволить звести до мінімуму вплив зовнішніх і внутрішніх загроз, і тим самим забезпечить інтереси учасників фондового ринку та дозволить ефективному розвитку його сегментів.

Необхідно розглянути різні підходи, які трактуються науковцями щодо розуміння фінансової безпеки фондового ринку. Для більш наглядного подання матеріалу представимо у вигляді таблиці 1.

Для того щоб створити ефективну і дієву фінансову безпеку фондового ринку, необхідно визначити основні принципи, які умовно можна розділити на загальні, функціональні та організації. Зупинимось більш детально на кожній класифікаційній ознаці детальніше.

Таблиця 1. Тракткування фінансової безпеки фондового ринку [1]

Автор	Визначення
Герасименко О. М.	Форма прояву загроз, які тісно пов'язані з певними показниками та індикаторами, тобто можливо вирахувати математично
Іванов А. А.	Стан сегментів фондового ринку, який забезпечує сталий розвій фінансової системи, фінансових відносин, процесів і явищ в країні.
Пасєнко Т. В., Поплавська М. В.	Певний рівень капіталізації, який дозволяє всім учасникам фондового ринку (емітентам, власникам, покупцям, інститутам спільного інвестування, посередникам, консультантам, депозитаріям, зберігачам тощо) забезпечити стійкість свого фінансового стану.
Ладюк О. Д.	Забезпечення певного рівня капіталізації емітента для встановлення такого фінансового стану, який вважатиметься стійким, через постійний аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз, фінансовий контроль за ними і розробка заходів щодо реагування на них.
Махмудов О. Г.	Встановлення постійного моніторингу за внутрішніми і зовнішніми загрозами фондового ринку для нейтралізації негативних впливів з врахуванням вигід і для невеликих інвесторів.
Уваров О., Фоміна Л.	Сегментне забезпечення фондового ринку певним набором законодавчих, правових та регулятивних аспектів для захисту інтересів його учасників.
Барановський О. І.	Забезпечення такого оптимального рівня капіталізації фондового ринку, при якому буде досягнуто достатній рівень дохідності і ліквідності суб'єктам ринку та державі в цілому.
Старшинін С. А.	Формування сегментів фондового ринку на такому рівні, щоб досягти мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз, гарантувати захист прав всіх учасників ринку, створити механізм вільного переливу капіталу між галузями і регіонами, ефективну і оперативну систему регулювання, організувати інформаційну доступність та розвиток інфраструктури.
Гафурова Г. Т.	Зменшення на фондовому ринку рівень спекулятивного капіталу через підвищення зацікавленості фізичних осіб та забезпечення безпечного простору на ринку.

Загальні принципи фінансової безпеки фондового ринку можна представити схематично на рисунку 4. Загальні принципи фінансової безпеки фондового ринку дозволяють розкрити сутність фінансової безпеки, показати її призначення, функціонування і необхідність.

Рис. 4. Загальні принципи фінансової безпеки фондового ринку

Джерело: сформовано на основі [4]

Слід розмежовувати і розуміти складові зовнішніх і внутрішніх загроз фондового ринку. До переліку зовнішніх загроз фінансової безпеки фондового ринку слід віднести зростання залежності від іноземного інвестора, зростання обігу іноземних цінних паперів в Україні, злочинна міжнародна діяльність, втрата або послаблення незалежності вітчизняного фондового ринку тощо. Розглядаючи внутрішні загрози фінансової безпеки фондового ринку, слід зазначити таке, як послаблення зацікавленості

вітчизняних інвесторів приймати участь в операціях, недосконале законодавство, розвій тіньових процесів в країні тощо.

Функціональні принципи фінансової безпеки фондового ринку можна представити схематично на рисунку 5.

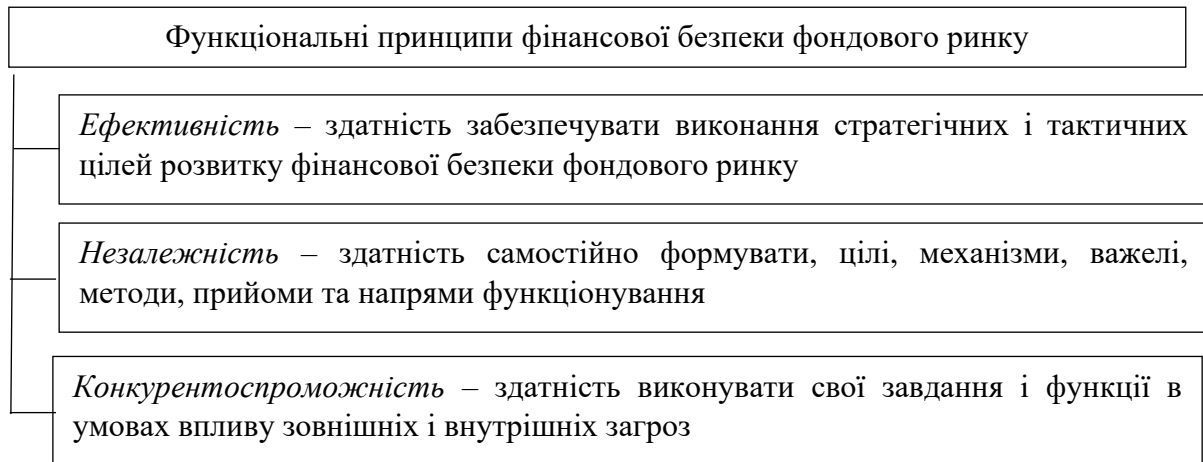

Рис. 5. Функціональні принципи фінансової безпеки фондового ринку

Функціональні принципи фінансової безпеки фондового ринку дозволяють охарактеризувати фінансову безпеку за критерієм її спроможності функціонувати та виконувати свої функції та забезпечувати ефективне функціонування та розвій фінансової системи.

Принципи організації фінансової безпеки фондового ринку слід розглядати як налагодження і можна представити схематично на рисунку 6.

Фінансовій безпеці фондового ринку притаманні певні функції, які умовно можна поділити на:

- загальноринкові: одержання прибутку від операцій на ринку символізує комерційну функцію; формування попиту і пропозиції на ринку утворює ринкову ціну і утворюється цінова функція; формуючи і організовуючи інформаційну доступність для всіх учасників ринку характеризує інформаційну функцію; задля ефективного функціонування ринку створюються певні правила та порядки його функціонування та всіх учасників і тим самим формується регулююча функція; утворюючи

контролюючи структуру органів на ринку, а також порядок вирішення спорів призводять до утворення контрольної функції;

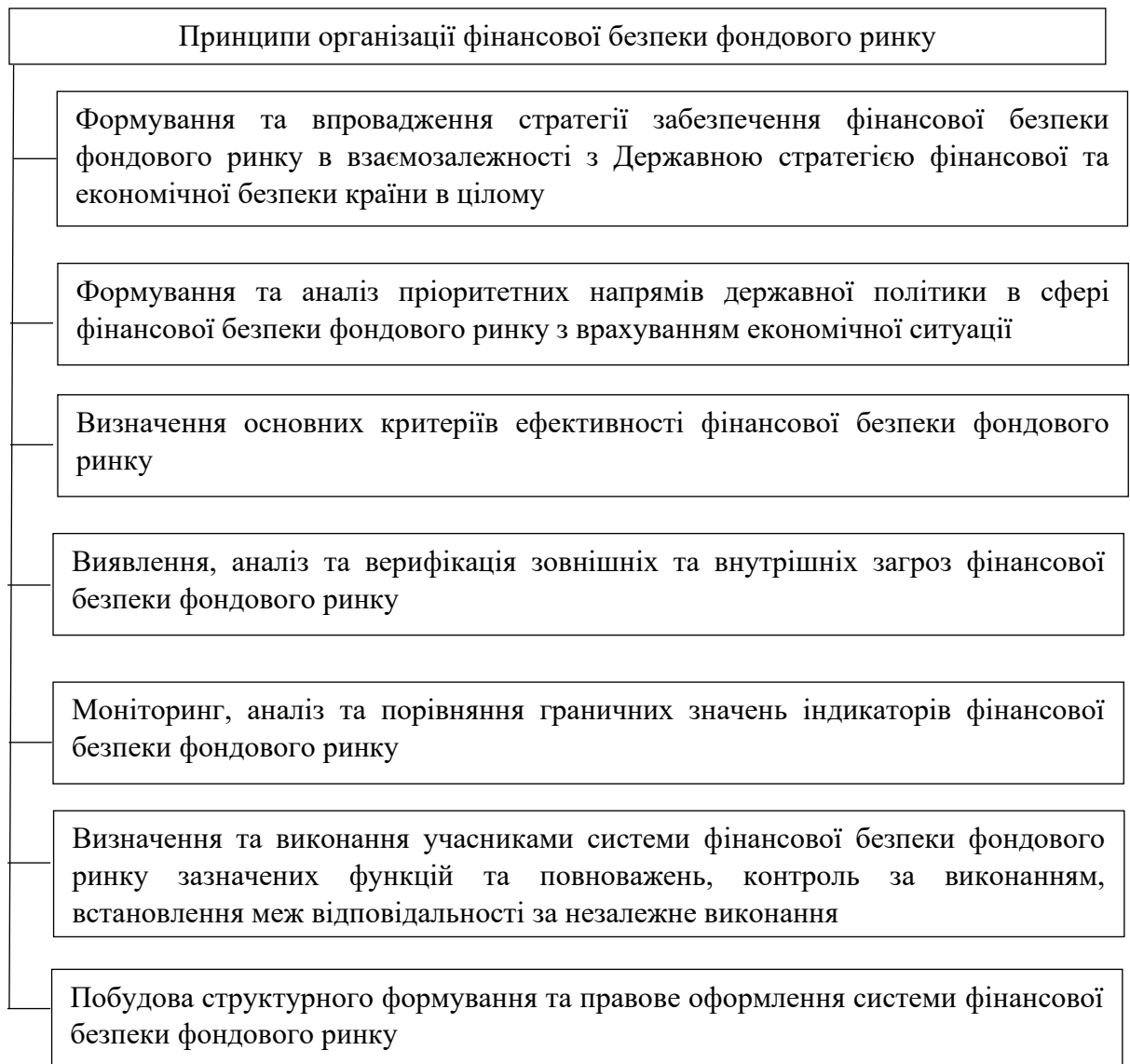

Рис. 6. Принципи організації фінансової безпеки фондового ринку

Джерело: сформовано на основі [5]

- специфічні: ринок завжди несе безліч ризиків, які необхідно передбачати, нейтралізувати та ліквідувати і тому утворюється функція страхування; на ринку завжди відбувається переливання капіталу між різними сферами, ланками та галузями, тому виникає функція перерозподілу; вирішення боргових зобов'язань неінфляційними способами створює можливість для формування функції фінансування.

Одним із головних завдань фінансової безпеки фондового ринку є виявлення, попередження і ліквідація зовнішніх і внутрішніх загроз щодо стабільності і стійкості фінансової системи, тому задля дієвого функціонування ринку, слід враховувати методи забезпечення фінансової безпеки фондового ринку (рис. 7).

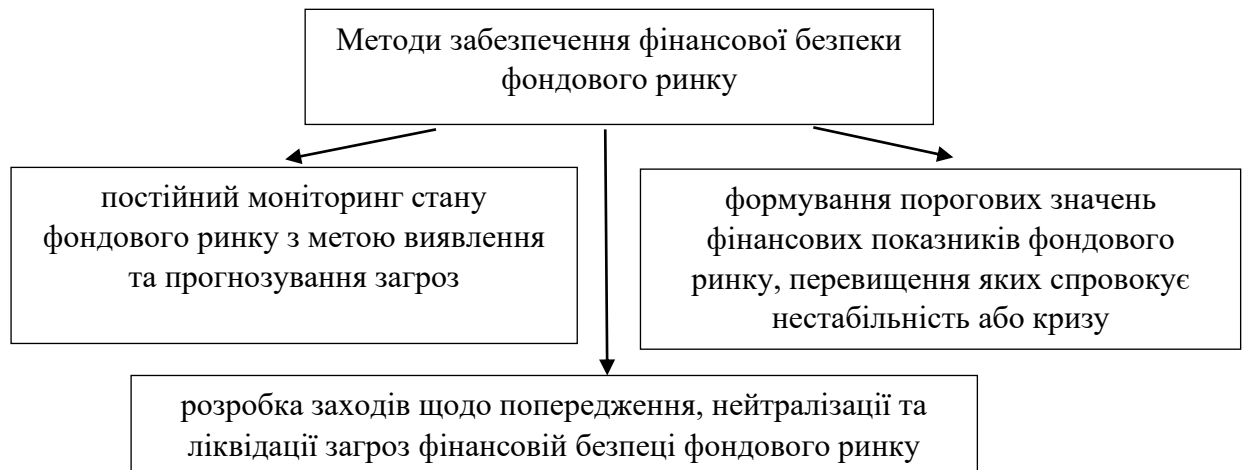

Рис. 7. Методи забезпечення фінансової безпеки фондового ринку

Джерело: сформовано на основі [6]

Спостерігаючи за процесами, які відбуваються на фондовому ринку, а саме в процесі купівлі-продажу цінних паперів, слід наголосити про необхідність постійного регулювання і контролю в цій сфері, тому що фінансова безпека держави, а відповідно і соціально-економічний розвиток країни, який знаходиться в тісній і безпосередній залежності від рівня розвитку фінансової безпеки фондового ринку. Вплив фінансової безпеки фондового ринку на соціально-економічну стабільність держави можна наглядно продемонструвати схематично (рис. 8).

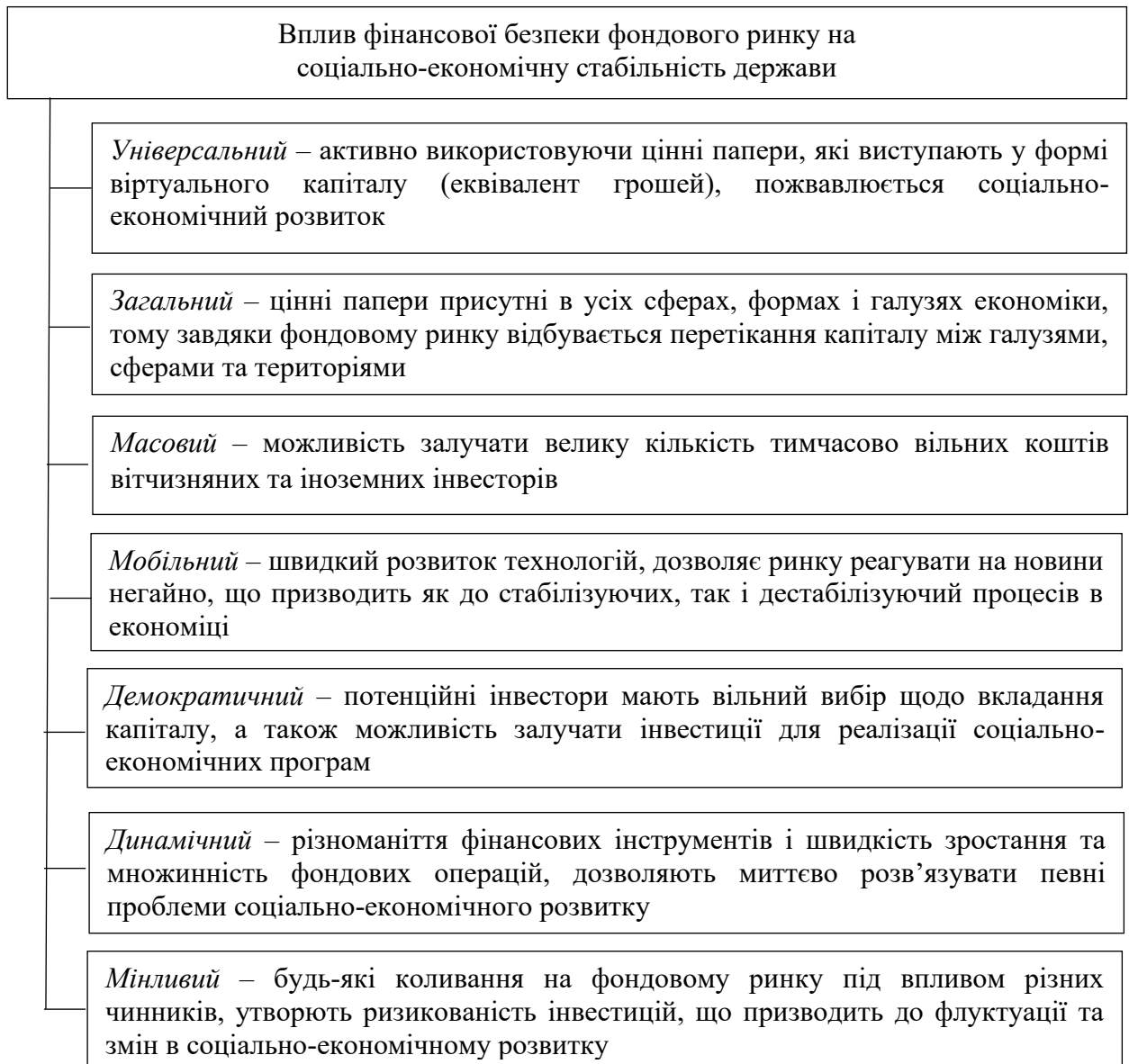

Рис. 8. Вплив фінансової безпеки фондового ринку на соціально-економічну стабільність держави

Джерело: сформовано на основі [7]

Головним пріоритетом держави в питанні забезпечення фінансової безпеки фондового ринку має стати формування благодірного середовища (економічне, політичне, правове) для його розвитку та інституційну інфраструктуру, що дозволить стимулювати підприємства, організації, населення, інвестиційні процеси в країні тощо [8]. Для цього необхідно формувати та впроваджувати цілу низку заходів, які б стабілізували і підтримували фінансову безпеку фондового ринку на належному

результативному рівні. Таким чином, необхідно розробити певний алгоритм діагностики та регулювання фінансової безпеки фондового ринку, який має включати наступні основні етапи (рис. 9).

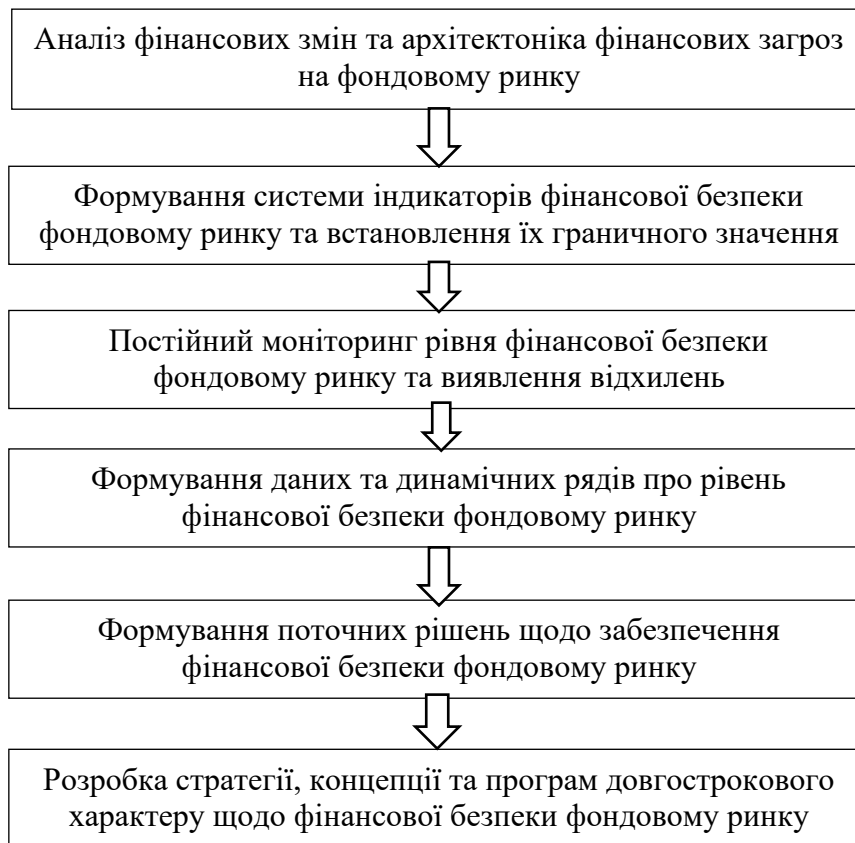

Рис. 9. Алгоритм діагностики та регулювання стану фінансової безпеки фондового ринку

Джерело: сформовано на основі [2]

Враховуючи тісний взаємозв'язок фондового ринку та економічних процесів, які відбуваються в країні, очевидним стає питання забезпечення ефективного розвію та фінансової безпеки фондового ринку через формування комплексного та дієвого алгоритму гарантування фінансової безпеки. Даний алгоритм має забезпечувати та гарантувати безпеку як для всіх учасників даного ринку, так і для операцій й процесів, які на ньому відбуваються, створюючи умови для попередження, усунення та ліквідації внутрішніх і зовнішніх загроз.

Висновки. В сучасних умовах нестабільності і невизначеності, розвій вітчизняного фондового ринку багато в чому залежить від підтримки його фінансової безпеки. Для забезпечення фінансової безпеки фондового ринку, враховуючи практичне і методичне значення при його формуванні, має розробка, впровадження та дотримання певних критеріальних вимог, які допоможуть реструктурувати не тільки фондовий ринок, але й економіку загалом; стимулювати населення та підприємства вкладати тимчасово вільні кошти в її розвиток та стабільність; захищати права, інтереси та дохідність всіх учасників ринку; формувати конкурентоспроможність вітчизняного ринку на світовому фінансовому ринку тощо.

Таким чином, враховуючи вище сказане, можна дійти висновку, що фінансова безпека фондового ринку характеризує певний стан фондового ринку, який врегульовано на законодавчому рівні, захищає інтереси та стійкий фінансовий стан її учасників, через оптимальний обсяг капіталізації, а також надійно захищену від внутрішніх і зовнішніх загроз, що не дають можливість ефективно і в повній мірі використовувати фінансові інструменти. Крім того, забезпечення фінансової безпеки фондового ринку повинно спиратися на механізм, який складається з системи певних комплексних рішень та сформованих напрямів діяльності задля забезпечення певного ватерпасу стабільності, стійкості та ефективності як всього ринку загалом, так і всіх учасників даного ринку.

Література

1. Семикрас В.В. Сутність і значення фінансової безпеки фондового ринку. *Вісник університету банківської справи*. 2019. №1 (34). С. 35-43
2. Ihor Rekunen, Fedir Zhuravka, Natalia Nebaba, Oksana Levkovych, Svitlana Chorna Assessment and forecasting of Ukraine's financial security: Choice of alternatives. *Problems and Perspectives in Management*, 20(2). 2022. С.117-134. URL: <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/problems-and->

[perspectives-in-management/issue-404/assessment-and-forecasting-of-ukraine-s-financial-security-choice-of-alternatives](#)

3. Головач М. Ю. Фінансова безпека ринку цінних паперів в умовах війни. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 36-42. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-05).

4. Арич М.І., Дем'яненко І.В. Сучасний стан, ризики та перспективи торгівлі цінними паперами в Україні. *Наукові праці НУХТ*. 2022. Том 28, № 3. С. 32–43.

5. Левкович О.В., Фінько А.В. Шляхи покращення розвитку ринку облігацій в Україні. *Бізнес інформ*, 2019. №9. С.287-292. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-9-287-292>

6. Татарин Н.Б., Бундз Н.Б., Кравчук А.С. Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Молодий вчений*. 2021. № 3(91). С. 379–383.

7. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. Сучасний стан та проблеми функціонування фондового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9040>

8. Третьякова О., Харабара В., Грешко Р. Фондовий ринок України: особливості функціонування в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 103–107. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/20.pdf

References

1. Semikras, V (2019), “The essence and significance of the stock market”, *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, [Online], vol. 1 (34), pp. 35–43. [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(34\)2019183106](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(34)2019183106)

2. Rekunenko, I Zhuravka, F Nebaba, N Levkovych, O and Chorna, S (2022), “Assessment and forecasting of Ukraine’s financial security”, *Choice of alternatives. Problems and Perspectives in Management*, [Online], vol. 20(2), pp.117-134, available at: <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/problems-and->

perspectives-in-management/issue-404/assessment-and-forecasting-of-ukraine-s-financial-security-choice-of-alternatives (Accessed 10 February 2024)

3. Holovach, M. (2022), “Financial security of the stock exchange in the war times”, *Modern Economics*, [Online], vol. 34, pp 36-42. [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-05).

4. Arych, M.I., & Demjanenko, I.V. (2022), “Current state, risks and prospects of securities trading in Ukraine”, *Naukovi praci NUKhT*, vol. 28, no. 3, pp. 32–43.

5. Levkovich, Oksana V., and Finko, Alina V. (2019), “Ways to Improve Development of the Ukrainian Bond Market”, *Business Inform*, [Online], vol.9, pp.287–292. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-9-287-292>

6. Tataryn, N.B., Bundz, N.B., & Kravchuk, A.S. (2021), “ Stock market of Ukraine: current state and problems of development”, *Molodyj vchenyj*, vol. 3 (91), pp. 379–383.

7. Tanklevsjka, N.S., & Jarmolenko, V.V. (2021), “ Current situation and problems of stock market functioning in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9040> (Accessed 20 January 2024)

8. Tretiakova, O., Kharabara, V., & Hreshko, R. (2020), “Fondovyi rynok ukrainy: osoblyvosti funktsionuvannia v suchasnykh umovakh”, *Ekonomika ta derzhava*, [Online], vol. 5, pp. 103–107, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2020/20.pdf (Accessed 10 February 2024).

Стаття надійшла до редакції 10.04.2024 р.